

הרה"ג רבי גדליה רבינוביץ שליט"א אדמו"ר ממונסטרישצ'ה

דרוש ליוה"כ תשע"ח¹

בפיוט של מוסף ליוה"כ לר' אלעזר הקליר אנו אומרים: מְשָׁטִין בְּכָבֵל אֶסֶר, וְתִקְנֵת אֶסְרֵי בָשָׂר, וְנִקְדִּישֶׁךָ בְּצוּם הָעֶשׂוֹר, קְדוּשׁ עִכ"ל. ופירש במטה לוי: מסטין - השטן המקטר עלינו, בכבל אסור - אסור אותו בכבלי ברזל שלא יוכל להשטין, ותקות אסירי בשור - תבשר לישראל את תקוותם שיהיו נגאלים עכ"ל. אכן כתוב בראשונים: מסטין בכבל אסור - בכבלי ברזל שלא יוכל להסטין הבריות, מפי הרב ר' משה וכי אם יש לו כבלים ברגליו אינו יכול להסטין הבריות בפה, לפיכך גורס בכבל אסור, והוא רסן לחסום בו בפיו וכן כתיב (איוב מא,ה) בְּכַפֵּל רָסְנוֹ מִי יָבֹא עִכ"ל. וכן הוא בתשב"ץ קטן (סי' קלד): מסטין בכבל אסור - פירוש אם הוא אסור בכבל עדיין הוא יכול להסטין בפיו לכך יש לומר בכפל שקורין בלשון אשכנז מוילבאנד כמו בכפל רסנו מי יבא עכ"ל. אבל עדיין צריכים לתרץ הנוסח שלנו. ועוד צריכים לדעת מהו הקשר לסוף החרוז שאומר וְנִקְדִּישֶׁךָ בְּצוּם הָעֶשׂוֹר.

אמנם מובא בספרים הקדושים (ארץ החיים סי' שטז) שפעם אחת ביוה"כ אמר הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצוק"ל, מה זה אשר בהפיוט של יוה"כ מבקשים מסטין בכבל אסור, וקשה הלא אמרו חכמז"ל במסכת יומא (כ,א): השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני עכ"ל, ורק בר"ה אנו מבקשים סתום פי שטן, ועוד מה זה לשון בכבל אסור. אך התירוץ הוא, כי אמנם ביוה"כ אין לו רשות לדבר, אבל הרי ידוע כי הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המות [כדאיתא בגמ' ב"ב (טז,א)], ואצל המלאכים נאמר וכף רגליהם ככף רגל עגל (יחזקאל א,ז). מה עושה השטן ביוה"כ, כשאין לו רשות לדבר, מגביה את רגליו כדי להזכיר חטא העגל. לכן מבקשים ביוה"כ מסטין בכבל אסור רגליו, כדי שלא יוכל להזכיר את חטא העגל. וכאשר סיפרו המאמר הקדוש הזה להרב הק' ר' ישראל מרוזין זצוק"ל נתעלף בשעת מעשה, ואח"כ אמר מאמר כזה בלתי אפשר לאמר רק איש כזה אשר רואה בשמים שעושין כן.

¹ שיחה שנמסרה בכולל, לקראת יוה"כ תשע"ח.

אכן הדברים נפלאים, אבל לכאורה הם סותרים מאמר אחר של הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, שכתב בספה"ק עבודת ישראל (פר' בלק ד"ה וישת אל המדבר פעמיו): וכן אחרי מעמד הר סיני כתיב (תהלים פב,ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, כלומר הואיל וזכיתם למעמד הנכבד הזה אכן כאדם תמותון, על ידי חטא העגל, וכמו שפירש רש"י כאדם הראשון תמותון אחרי שחיבלתם מעשיכם עיין שם. וצריך לבאר הענין גם כן כנ"ל, כי אין דבר נעלם ממנו יתברך והוא צפה והביט הכל מראשיתו עד אחריתו, רק שהבורא ב"ה ברא בקרבם רוח תעתועים גם כן שיוכלו לעשות העגל אחרי מעמד הר סיני ולעשות הדבר הרע הזה נגד רצונו יתברך, והיה אם ישברו בבחירתם כח יצרם ויכבשו את הרע לבלתי סור מה' ימין ושמאל, אז היו בני עליון ואלהים ולא שלט בהם שום רע מאז והלאה, כמו שאמרו (שמות רבה לב,א) חרות על הלוחות, חירות ממלאך המות, אבל כיון שלא השכילו ונפלו ברשת יצרם הוצרכו לתיקון הענין ולתשובה עד שיתוקן הדבר כראוי.

ויש לומר פירוש הפסוק כן, אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם על פי הקדמת דברי הגאון החסיד מהו' לוי יצחק שאמר בפסוק (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם וגו' אשר עשו את העגל, וקשה הנה אבינו אב הרחמן הסולח ומוחל ומעביר אשמתינו בכל שנה ושנה, סלקא דעתך שיכתוב בתורתו דבר קשה כזה שיזכור לעולם את חטא עגל אפילו אחרי שעשו ישראל תשובה. וגם קשה ממאמר חז"ל במסכת ברכות (לב,ב) דאמר ר' אושעיא גם אלה תשפֹּתָנָה (ישעיה מט, טו) זה מעשה העגל, ואנכי לא אֶשְׁפָּתָהּ זה מעשה סיני, וזה היפך מכוונת הפסוק הנ"ל.

אלא יש לומר כוונת הענין אחד, דהנה לפי ראות עינינו אם אחד מגזע טובה וישרה הולך בדרך תמים ועובד את יוצרו אין זה דבר נפלא כי התורה מחזרת על אכסניא שלה, מה שאין כן אם פוחת והולך במעשיו ממעשה אבותיו, מום בו, ויתגנה בו יותר ממה שיעשה זה הרע אדם אשר הוא בא ממשפחה בזויה ושפלה, כי לו יאתה השפלות מעוון אבותיו. ואם אדם בְּזוּי מִשְׁפָּחָה כזה יעשה הטוב בעיני ה' ואנשים אז יתהלל יותר מבן משפחה הנכבדת בעזבו דרכי אבותיו ונטה אל הטוב. והנה ישראל קדושים הם הגם שקיבלו את התורה במעמד הר סיני ואמרו נעשה ונשמע לא היה הדבר נפלא ומהולל כי קדושת אבותיהם אשר הורישו לבניהם אחריהם היא הנותנת שיהיו עובדי ה', אבל כיון שעשו אחר כך את העגל והעיזו את פניהם נגד יוצרם וניכר שהיה בס איזה שורש רע שלא ניתקן עדיין עד שעשו תשובה אחר כך, אז גדלה ונפלאה בעיני ה' מעלתם בקבלתם את התורה, כיון שהם עם קשי עורף בטבע ויכלו לעשות

אחרי ארבעים יום הדבר הרע הזה, אם כן נראה שלא עשו גם הטוב מלפנים מושרש בטבע להם מקדושת אבותיהם, רק שהם בעצמם בגודל בחירתם בחרו בטוב, ואחר כך נפלו ובחרו ברע, ואף על פי כן עשו תשובה, והם קודש ישראל לה'.

וזה פירוש גם תְּשַׁכְּחָהּ, תְּשַׁכְּחָהּ זה מעשה העגל, שישכח לגמרי כיון שעשו תשובה. אבל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני, כלומר בעת שאני זוכר מעשה סיני, אז אזכור גם כן בחטא העגל ובגודל קשיות ערפם אשר להם, כדי להגדיל זכותם במה שעשו מלפנים במעמד הר סיני כנ"ל. וזה פירוש וביום פקדי, כשאזכור במ להיטיב להם, ופקדתי, את העגל ואת כח הרע אשר בקרבם, ואז יגדיל ויאדיר זכותם במה שהם נוטים מהרע הזה שיש בכוחם, לנטות אל הטוב ולשמור מצוותיו כל הימים. ואם כן זכירת מעשה העגל הוא טובה לזכירתן ופקודתן של ישראל, ודברי פי חכם חן.

ונחזור לענייננו, שזה פירוש הפסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, במה שאכן כאדם תמותון, ויש לכם בחירה לחבל מעשיכם ולמרות עיני כבודי, ואף על פי כן אתם שומרים מצוותי ותורתי, והרי אתם בזה אלהים ובני עליון, עכ"ל העבודת ישראל. ובכן קשה איזה קטרוג יש במה שמגביה השטן רגליו ומזכיר מעשה העגל, אדרבה זוהי זכותם.

והנראה לומר בזה הוא ע"פ מאי דאיתא בגמ' שבת (פח, ב): ואמר ר' יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר מאחז פני כסא פרשז עליו עננו, ואמר ר' נחום מלמד שפירש ש-די מזיו שכינתו ועננו עליו עכ"ל.

וכתב על זה בשל"ה הקדוש (מס' שבועות - פרק תורה אור כג): סוד התשובה שמגעת עד הכסא, מצינו בויכוח שהיה למשה רבינו ע"ה עם מלאכי השרת, כדאיתא בפרק ר' עקיבא (שבת פח, ב), אמר הקב"ה למשה, אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה. וסוד הענין, כי מלאכי השרת קטרגו מה אנוש כי תזכרנו כו', כי הוא מוכשר לקבל טומאה ולחטוא, ואיך תנתן לו התורה. באתה התשובה, אחוז בכסא וחזור להם תשובה, כלומר תחזור ותאמר להמלאכים

שיש תקנה להאדם אף אם יחטא, בתשובה שיעשה, כי גדולה התשובה שמגעת עד הכסא. ובאחיזה זו בכסא, בסוד הנשמות החצובות בכסא, מנוצחים המלאכים ומעלתם מעוטה ממעלת אדם השלם. על כן ואתא מרבבות קודש במעמד הר סיני, והיו כ"ב אלף רבבות מלאכים נגד כ"ב אלף זרע המקודש הלויים, כדאיתא במדרש. ומלאכי השרת היו משמשים לישראל, דכתיב (תהלים סח, יג), מלאכי צבאות ידודון ידודון, וכדאיתא בפרק רבי עקיבא (שבת פח, ב). והרכין הקב"ה השמים לארץ, רמז לביטול צבא השמים נגד ישראל. וקירוב הארץ לשמים, רמז לחזרת כתנות אור, ומלאה הארץ דעה, ויקויים והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. כי כן אדם הראשון קודם שחטא תפוח עקיבו היה מכהה גלגל חמה, וכן חזרו ישראל למעלה זו בקבלת תורה אור. וזהו סוד הכתרים והעדי שזכו להם ישראל, עכ"ל השל"ה הקדוש.

ולפי זה נראה לומר שזהו מה שהמשטין רוצה לעשות בהגביהו כף רגלו שדומה לעגל. הוא טוען שאע"פ שאין ישראל ראויים לעונש על מעשה העגל מכיון שאפשר ללמד עליהם זכות שזה מצד הטבע הרע המושרש בקרבם, וגם יש בזה לימוד זכות על כל חטאייהם, אבל בגלל זה עצמו חוזר הקטרוג הראשון של המלאכים שאינם ראויים לקבל את התורה כיון שהם עלולים לחטוא, וא"כ למה נתן להם הקב"ה לוחות שניות ביום הכיפורים כיון שהוכח שאינם ראויים לקבל את התורה. אולם לזה יש תשובתו של הקב"ה למשה שאמר לו אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, והיינו כפירוש השל"ה שהכוונה היא שכיון שביכולתם לעשות תשובה ולגעת עד כסא הכבוד א"כ גבוהים הם יותר מן המלאכים, ומשום הכי דוקא הם ראויים לקבל את התורה.

לא עוד אלא דתניא בברייתא בגמ' חולין (צא, ב): חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל שעה ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה פעם אחת בשבת, ואמרי לה פעם אחת בחודש, ואמרי לה פעם אחת בשנה, ואמרי לה פעם אחת בשבוע, ואמרי לה פעם אחת ביובל, ואמרי לה פעם אחת בעולם, וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות שמע ישראל ה' וגו' ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות כדכתיב קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, ואין מה"ש אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה שנאמר ברוך יחד כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלהים עכ"ל. ומאחר שהוריד משה לוחות שניות ביוה"כ א"כ נתגלה דוקא אז כוחה של תשובה, שעל ידה ישראל הם גבוהים יותר מן המלאכים. ודוקא מכח זה חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה אלא דוקא בכוחם של ישראל

שאומרים שירה למטה.

ומעתה מבואר היטב הפיוט שאומרים במוסף יוה"כ: מְשַׁטֵּין בְּכַבֵּל אֶסֶר, וְתִקְוֶת אֶסִּירֵי בֶּשֶׁר, וְנִקְדִּישֶׁךָ בְּצוּם הָעֶשׂוֹר, קְדוֹשׁ. ולפי מה שנתבאר הכוונה היא שביום הקדוש הזה אנו כובלים את רגלי המשטין שלא יוכל לקטרג על ישראל שאינם ראויים לקבל את התורה, והוא ע"י שניתן להם כח התשובה, והיא התקווה לבני ישראל שלא יישארו אסורים בטבע הרע שלהם, אלא ע"י התשובה יכולים הם להתעלות למעלה מן הטבע שלהם, וגם מן המלאכים, ועילוי זה בא לידי ביטוי בזה שדוקא הם יכולים לומר קדושה בצום העשור, ובלעדי הקדושה שלהם אין המלאכים יכולים לומר קדושה, ורק ע"י ישראל מתגלה כבוד ה' בעולם שהיא תכלית הבריאה, וכדתנין בסוף מס' אבות (פ"ו מי"א): כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו.